

Sedyelerin Tarihsel Gelişimi ve Hasta/Yaralı İçin Önemi

Şeref Maden^{1*}, İbrahim Sevim²⁺

¹Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Turkey

²Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Turkey

*Corresponding author: Öğr. Gör. Şeref MADEN serefmaden@kmu.edu.tr

+Speaker: Prof. Dr. İbrahim SEVİM ibrahimsevim33@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral

Özet: Sağlığa duyulan ihtiyaç, insanlığın varoluşu ile eşdeğer tarihe sahiptir. Bu zaman zarfında birçok tedavi yöntemi keşfedilmiş ve insanların faydasına sunulmuştur. Değişen ve gelişen dünya sahnesinde tedavinin etkinliğini artırmak için yeni yollar denenmiştir. Bunun başlıca örneği, güvenli müdahale için hasta ve yaralıların güvenli ortamlara taşınması ve donanımlı hastanelere ulaşımının sağlanması olmuştur. İlk ambulanslar ve bunu takiben ilk sedyeler 1854-1855 yıllarındaki kırım savaşında yaralı askerlerin katır sırtında taşınmasına yarayacak kakule ismindeki özel aparatlar olmuştur.

Sanayi devrimi ve iki büyük dünya savaşı sonrası teknoloji, kentleşme ve sanayileşmede ciddi değişimler yaşandı. Bunun doğal sonucu olarak karşılaştığımız iş kazaları ve meydana gelen yoğun trafik kazalarında kullanılan sedyeler, sunulan tedavi hizmetinin kalitesini de artırmıştır. Günümüzde hastalık ya da yaralanma çeşidine göre sedyeler geliştirilmiş ve hâlihazırda tüm sağlık personeli etkin olarak kullanmaktadır. Medikal ürünlere olan ihtiyacımız ve bu konuda dış kaynaklara olan bağımlılığımız gerçeğinden yola çıkarak çalışmamızın ışık tutacağı birçok sektör olacağına inanıyoruz.

Bu çalışmada literatür taraması ile dünyada ve ülkemizde, günümüzde kullanılan sedye tipleri araştırıldı. Ayrıca acil sağlık sistemi içerisinde kullanılan bu sedyelerin ne gibi eksikliklerinin olduğu tespit edilmeye çalışıldı. Buna göre ideal bir sedyede olması gereken özellikler araştırıldı.

Anahtar Kelimeler: Sedye, Hasta Taşıma, Nakil, Ambulans, Travma

I. GİRİŞ

Dünyada insanlığın varoluşu ile birlikte, beşeri olduğumuz için bunun doğal sonucu olarak ölümlerde meydana geldi. Yaşama tutunma gayreti, insanların sevdiklerini kaybetme endişesi ve fayda sağlama üçgeninde sağlık diye ifade ettiğimiz değerler ortaya çıkmış oldu.

Söz konusu sağlık olduğunda, sosyolojik anlamda bir ilişki ve davranış, sosyal bir grup ve toplumsal bir kurumdan bahsetmemiz kaçınılmazdır. İnsan hayatının en önemli ve değerli yönünü oluşturan sağlığın elde edilmesi, korunması ve devamlılığının sağlanması bakımından sosyolojik bir konudur. [1]

Değer verdiğimiz, önemseydiğimiz kişilerin herhangi bir nedenle zarar görmesi durumunda ani refleksler geliştiririz. Kaygı düzeyimiz bir anda pik yapar ve dikkatli olma, odaklanma derecemiz son derece zayıflamıştır. Fakat sağlık sunumu olabildiğince dikkat ve özen gerektiren, yakınlık derecesi olup olmaması ayrımı yapmadan, tüm insanlığa sunulan sosyal bir hak. Sağlığın sunumu kadar, sağlık hizmetine ulaşmakta büyük önem taşır.

Dünya da acil tıbbın gelişimi, hastaları güvenli taşımada kullanılan sedyelerin çeşitliliğinin hasta konforuna olan katkısı ele alındığında, insanların elde ettiği sağlık hakkını ne denli kullanabildiği ve bu hakkı talep ettiği gözler önüne serilmektedir.

II. DÜNYADA VE ÜLKEMİZDEKİ GENEL DURUM

Bilinen insanlık tarihi süresince kazalar, savaşlar ve afetler sonucu yaralanan ve acil sağlık sorunuyla karşılaşan hasta ve yaralılar için çeşitli tıbbi girişimler yapılmıştır. Günümüzden 5000 yıl önce Mısır' da acil tıbbi müdahalelerin geliştirildiği ve uygulandığı, eski Yunan ve Roma uygarlıklarının ilk yardım ve savaş meydanlarından yaralıların taşınması ile ilgili uygulamalar yaptıkları bilinmektedir. 11. yüzyılda St. John şövalyeleri, haçlı seferleri sırasında savaş alanlarında yaralananların cephe gerisine taşınması ve tedavi edilmesi için çalışmalar yapmışlardır. Tarihte ilk ambulans benzeri araç, atlı arabalarla 1487 yılında Malaga kuşatması sırasında İspanyol ordusu tarafından kullanılmıştır.[2]

Ambulansların, insan sırtında taşımayla başlayan ve binek hayvanların çekici olarak kullanıldığı ya da katır sırtındaki kakulelerin (küfe) yardımıyla taşınmasıyla başlayan gelişimi, 1908 yılında ilk motorlu araçların ambulans olarak kullanılmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle, Ambulansların ve buna bağlı olarak hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinin sosyalleşmesi, yani sivil halkın kullanımında yaygınlaşması, 1878 yılında ilk sivil ambulans örgütünün İngiltere'de kurulmasından sonra hız kazanmış ve tüm dünyada hizmet alanıyla ilgili organizasyonlar oluşturulmaya başlanmıştır. [3]

Günümüz dünyasında hasta odaklı yaklaşımın en çarpıcı örneği, kişiselleştirilmiş sağlık uygulama örnekleri diyebiliriz. Hasta ya da yaralı durumda bulunan kişilerin, olay yerinde ve olay yerinden hastaneye ulaşıncaya kadar geçen süre zarfında etkin sağlık bakımı almaları gerekmektedir. Bunu sağlamanın en etkin yolu; hastanın biyolojik yapısına uygun, ileri yaşam desteği uygulamalarının rahatlıkla yapılabildiği, hijyen açısından kabul edilebilir temizliğe sahip sedyeler kullanmaktan geçer. Şuan hali hazırda ülkemizde ve dünyada hastanelerin yataklı hasta servislerinde, yoğun bakımlarda, ameliyathanelerde ve acil serviste kullanılmakta olan çok çeşitli sedyeler mevcuttur.

Sedye, hasta veya yaralıyı taşımaya yarayan, taşınabilir hasta yatağıdır.[4] Bizim ele aldığımız sedye çeşitleri ise; Acil Sağlık Hizmetleri sunumunda kullanılan sedyeler ve sedye çeşitleridir. Her ambulansda bir yada özelliğine göre iki adet ana sedye ve ana sedye platformu, bir kombinasyon sedye, bir adet sırt tahtası bulunur. Acil yardım ve yoğun bakım ambulansında bunlara ek olarak faraş(kaşık) ve vakum sedye vardır. [5]

Ambulansın hizmet sunum amacına göre sedyelerde belirli standartlar oluşturulmuş ve hastaya müdahalede en etkin kullanım imkânı sağlayan sedyeler tercih edilmiştir. Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü envanterin de yer alan ambulanslarda ve özel kuruluşların himayesinde sunulan ambulans hizmetlerinde kullanılan başlıca sedye “Ana Sedyedir”. (Şekil 1)

Şekil 1: Ambulans Ana Sedyesi [6]

Bilinci kapalı ya da açık olan hastaya etkin müdahale de bulunmak, travma ve özellikle (yaşlı, doğum hastası, kuvözdeki bebek) hastalara yaklaşımda hastanın durumuna göre çeşitli sedyeler kullanılır. Özürlü, saldırgan ve bulaşıcı hastalığı olan hastalar için, hastanın tanısı ve tercih edilecek uygulamaya göre özellikli sedyeler tercih edilir. Hastaya yaklaşım bu süreçte son derece önemlidir. Kazalarda, zorlu bina şartlarında ve arazide meydana gelen yaralanmalarda travma tahtası veya vakum sedye tercih edilebilir.(Şekil 2-3)

Şekil 2: Travmalı hastalarda uzuvları sabitlemede kullanılan vakum sedye [7]

Şekil 3: Trafik kazalarında ve arazide meydana gelen yaralanmalarda kullanılan travma tahtası.

Bilinci açık olan hastalar, oturarak ya da sedye şeklinde kullanılabilen kombinasyon sedye ile taşınabilirler.(Şekil 4) Ülkemizde ki binaların fiziki koşulları, merdiven genişlikleri ve asansörler ele alındığında, hasta taşıma da etkili bir materyaldir diyebiliriz.

Şekil 4: Kombinasyon sedye

III. TARTIŞMA – ÖNERİ

Hasta ve yaralıları ihtiyaç duydukları her an, 7 gün 24 saat süresince sağlık personeline ulaşabilirler. Acil çağrı sistemleri sayesinde kişiler hak ettiği sağlık hizmetine, kabul edilebilir bir zaman dilimi dâhilinde kolaylıkla ulaşabilirler.

Sağlık, yeri başka bir değerle doldurulamayacak kadar büyük öneme sahip bir olgudur. Sağlığın sunumu, sağlığı talep eden kişileri memnun edebilecek ve sağlık sistemlerine olan güven duygusunu sürekli dinç tutacak şekilde olmalıdır. Hastalar ve Sağlık sunucusu olan personel ile yapılan görüşmeler de, sahada yoğun olarak kullanılan sedyelerle ilgili talepler olduğu görülmektedir. Bu talepler genellikle sedye tasarımındaki birtakım eksiklikler, kullanım zorluğu ya da hasta güvenliğini tehdit edebilecek aerodinamik yapısıdır.

Şuan, sahada görev alan personelin tecrübesi ve hastaların ifade şekliyle; sedyeler konforsuz, kullanım şekline bakıldığında ergonomik beklentiyi tam olarak karşılamayan, geliştirilmeye ihtiyaç duyulan yapıdadır.

Son dönemde gündemde olan ve ülke politikaları gereği, yerli tasarım ürünü sedyelerin yaygınlaşması, insanımızın beklentilerinin tam olarak karşılanması ve dünya medikal pazarında söz sahibi olmak öncelikli amacımız olmalıdır. Acil servislerde ve ambulanslardaki sirkülasyon sebebiyle dayanıklı, fonksiyonel ve çok amaçlı ürün çeşitliliği elzemdir.

Bulduğumuz coğrafyada sürekli nüfus değişimlerinin, hareketliliğinin yaşanıyor olması, her an ne ile karşılaşacak olduğumuzu bilemiyor olmamız bizi fonksiyonel ürünlere yönlendirmektedir. AFAD ve UMKE ekipleriyle oryante bir şekilde hizmet üreten 112 ekiplerini, donanım açısından zengin kılmak ülke vizyonuna da katkı sağlayacaktır. Özellikle ana sedyeyle ilgili yapılacak çalışmalar, Dünya pazarında kendine geniş yer bulabilir.

KAYNAKLAR

- [1] AYTAÇ Ö., KURTDAŞ M. Ç., “Sağlık – Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 1, S-231, Elazığ, 2015
- [2] ACİL TIBBIN TARİHSEL GEÇMİŞİ, (Online) Erişim: <http://saqliikca.blogspot.com/2016/11/1.html>
- [3] EKŞİ A., “Kitlesele Olaylarda Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri Yönetimi”, KitapAna, s-9-10, İzmir, 2015
- [4] “Hasta Taşıma Teknikleri”, Acil Sağlık Hizmetleri, MEGEP, s-18, Ankara, 2011
- [5] GURSOT Ü. “Ambulanslar ve ambulans ekipmanları”, Ema Tıp Evi, s-302, İstanbul, 2017
- [6] Acil Sağlık Ekipmanları, (Online) Erişim: <https://www.spencer.it/tr/urunler/tama-sistemleri/ambulans-sedyeleri/crossover>
- [7] “Kişisel ve kurumsal güvenlik ürünleri” (Online) Erişim: <http://www.tuncteknoloji.com/urun.php?no=4683&k=600>